

SLOVENSKÉ POHLADY

na literatúru, umenie a vedu

2/2021

ročník IV. + 137.

Časopis založil roku 1846 Jozef Miloslav Hurban.
Vydávanie bolo obnovené roku 1881.

Šéfredaktor: **Bystrík Šikula**
Zástupca šéfredaktora: **Štefan Haviar (Martin)**
Redaktorka: **Ingrid Skalická**
Redaktor-sekretár: **Radoslav Žgrada**

Redakčná rada: **Július Balco, Mária Bátorová, Miroslav Bielik, Boris Brendza, Etela Farkašová, Marián Gešper, Alexander Halvoník, Ludovít Hološka, Anton Hrnko, Jaroslav Chovanec, Peter Jaroš, Viliam Komora, Tomáš Korček, Július Lomenčík, Jozef Mihalovič, Roman Michelko, Štefan Moravčík, Dana Podracká, Marián Polonský, Jaroslav Rezník, Vincent Šabík, Marián Tkáč, Tomáš Winkler**

Návrh obálky a grafická úprava: **Ivan Bílý**

SLOVENSKÉ POHLADY*

na literatúru, umenie a vedu.

Vydávajú Matica slovenská (P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO 00 179 027) a Neografia, a. s., Martin (ul. Sučianska 39A, 038 61 Martin-Priekopa, IČO 31 597 912) – január 2021

Vychádzajú s finančným príspevkom MK SR
Vychádzajú mesačne.

Evid. číslo Ministerstva kultúry SR: EV 4013/10.

Adresa redakcie: 812 51 Bratislava,
Grösslingová 23, tel.: +421 2 38 12 80 01

Filiálna redakcia: 036 01 Martin, P. Mudroňa 1,
tel.: +421 918 904 921

e-mail Bratislava: slovenskepohlady@matica.sk

e-mail Martin: slovenskepohlady@matica.sk

Administrácia (objednávky): Matica slovenská,

036 01 Martin, P. Mudroňa 1,

tel.: +421 43 381 28 26,

e-mail: periodika@matica.sk

Objednávky na predplatné prijíma aj každá pošta

a každý doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky

do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4,

P. O. BOX 164, 820 14 Bratislava,

e-mail: zahranicna.tlac@slpostas.sk

Ročné predplatné pre Slovensko: 17,60 €

Ročné predplatné do zahraničia:

Európa 55 € (vrátane poštovného),

ostatné štáty sveta 85 \$ (vrátane poštovného)

Tlač: Neografia, a. s., Martin

Neobjednané rukopisy nevraciam. Rukopisy do č. 2 zadané do tlače dňa 21. januára 2021.

Stanovisko redakcie nemusí byť zhodné s názorom autorov publikovaných príspevkov.

Štefan Haviar

Stínajú

Prepáčte, ak budem v úvode trochu osobný. Vrátim sa do roku 1972, keď ma ako čerstvého absolventa vysokej školy priviedol do Matice slovenskej priateľ, skvelý publicista a spisovateľ Peter Štrelinger. Hneď v prvý deň som sa v Martine zdržal do večera a zmeškal posledný vlak do rodnej Žiliny, odkiaľ som dochádzal. Pamätám si, ako som vtedy v noci zúfalo zareval do ticha vrútockej stanice za odchádzajúcim rýchlikom: „Nikdy viac Martin, kašlem na celú Maticu.“ Napokon som v nej pracoval štyridsaťdeväť rokov – do konca marca 2021. Postupne som viedol redakcie Matičného čítania a od roku 1977 aj obnovený mesačník Slovensko, ktorý Matica vydávala ešte za čias Františka Hečka. Zažil som piatich predsedov Matice: Mináča, Grusku, Markuša, Tkáča a Gešpera, a nebudem to tajiť, s každým z nich som mal iný vzťah. Najpriateľskejší s Vladimírom Mináčom. Do svojej knihy *Návraty k prevratu*, ktorú napísal po roku 1989, mi k osobnému venovaniu baľko pripísal: „Zo starého priateľstva venuje Vlado Mináč.“ Stretával som sa s ním pomerne často, osobne aj na zasadnutiach výboru Matice slovenskej, a bol som svedkom množstva príhod, ale aj jeho mimoriadnej starostlivosti o Maticu slovenskú, o ktorú zápasil so straníckymi spolupútnikmi. Nedovolil, aby stranícky aparát, v ktorom sám pôsobil, siahol na „režimu nepohodlných“ matičiarov, presadil vybudovanie modernej matičnej budovy na Hostihore, zaujímal sa o redakčnú prácu. Zainteresovaní vedia, ako ho po infarkte navštívil v nemocnici vtedajší predseda vlády Peter Colotka a on po celý čas naňho naliehal,

aby dohliadal na výstavbu novej Matice. Mináč aj mňa niekoľkokrát vytiahol z kaše, keď sa ma snažil ideologický potentát Lajo odvolať z funkcie šéfredaktora za publikovanie „nepovolených autorov“, resp. za ideologicky nevhodné fotografie v časopise Slovensko (J. C. Hronský a pod.).

Lenže aj Vladimíra Mináča zoťali.

Na porevolučnej schôdzi v kinosále tej istej novej budovy Matice slovenskej na Hostihore, o ktorú sa tak zaslúžil. A veruže, v prvých šíkoch jeho stínania stáli práve niektorí z tých, ktorým roky držal chrbát, aby im totalitný režim nadobro nevykrútil krk. Mináč sa po tejto dehonestujúcej defenestrácii vrátil do Bratislavy a jeho šofér Janko K. večer zomrel. Na zlyhanie srdca.

Aby toho nebolo málo, roku 2000 nová politická garnitúra prijatím tzv. knižničného zákona napokon odňala Matici nielen spomínanú novú budovu na Hostihore, ale aj tú úplne prvú z roku 1865.

Mináč bol už štyri roky nebohý, ale akiste sa v hrobe obracal.

Keď si občas listujem v jeho knihe *Zobrané spory J. M. Hurbana*, ale aj v nemenej skvelej Winklerovej *Perom a mečom* o tom istom Hurbanovi, nestačím sa čudovať. Tie úžasné paralely s dneškom! Takmer navlas podobné problémy, iba aktéri sa vymenili. Predmet záujmu zostal. Odvážny a nepokojný Hurban vystúpil na Veľkú noc roku 1846 pred kultúrnu verejnosť po almanachu Nitra s ďalším vydavateľským projektom: Slovenskými pohľadmi, ktorým pridal podtitul „na vedy, umeňja a literatúru“. Nemal ani tridsať, keď v štúrovskej slovenčine napísal, že chce vytvoriť časopis, v ktorom by sa „vedeňja i videňja rozvíjalo“. Podarilo sa mu vydať dva zväzky, no v máji 1847 mu Cenzorské kolégium z Budína odkázalo, že končí. Následne jeho snahy definitívne pochovali vyššie uhorské úrady v Budíne a vo Viedni.

Po revolučných meruôsmych rokoch, v čase, keď mal navrch Alexander von Bach a rovnako tuhá cenzúra, sa Hurban pustil opäť do vydávania obnovených Slovenských pohľadov, a pretože nebolo proslovenských politických novín, vytvoril na to rubriku Varta slovenská, ktorá mala „ostrý pozor dávať na všetko to, čo by mohlo škodiť kvetu aj ovocú života spoločenského Slovenstva“. Pomáhali mu mnohí, aj Štúr, aj Kalinčiak, aj Palárik, aj Radlinský a ďalší, ale najmä Mikuláš Dohnány. Ten nadmieru obetavý Hurbanov spolupracovník, chudáčisko, zomrel, keď Pohľady vychádzali ako týždenník a s novým podtitulom „na literatúru, umenie a život“.

Hurban dostal ťažký úder. Ten ďalší ho čakal zakrátko – nový tlačový zákon viedenskej vlády, ktorý zrušil slobodu tlače z roku 1848, súčasne zaviedol systém vysokých kaucii a takisto nariadenie, podľa ktorého musí redaktor bývať v mieste vychádzania periodika. Hurban nemohol odísť z Hlbokého do Tr-

navy, kde Slovenské pohľady tlačil Michal Spanraft v svojej, bývalej Jelínkovej, tlačiarňi. V Hlbokom mal ženu Aničku, vybojovanú v súboji s Jánom Franciscim, a kopec detí. Snažil sa časopis zachrániť kauciou, zúfalo behal, prosil, vyzýval národu oddaných vlastencov a rodoľubov, aby pomohli. Nepomohli, a tak sa rozhodol pre posledný variant – urobiť zo Slovenských pohľadov aspoň štvrtročník. Lenže nový tlačový zákon takú periodicitu nepripúšťal. Zrozený Hurban do posledného čísla napísal: „My sme čakali do poslednej chvíle na ochotu a dobrú vôľu bohatších Rodomilov, a teraz na konci tohto jedného oddielu vyslovujeme sa so žalosťou, že my sme chudobní na poklady svetské a poklady svetské chudobné na lásku k úbohému Slovenstvu.“ Písal sa august 1852 a Hurbanove Slovenské pohľady po druhý raz zoťali viedenský úradníci. Prízvukujem: viedenský!

Píše sa rok 2020. V slobodnej a suverénnej Slovenskej republike sa mení politická reprezentácia, prichádzajú noví majitelia právd, noví poslovnia sľubov a vedno s nimi aj noví stínači hláv. Najskôr podľa programu zotnú tých z bývalej verchušky, korupčníkov a nepohodlných, po nich aj panslávov papuľnatých, čo sa len tradíciami a národom oháňajú. Ministerská sekerka sa ušla aj pani učiteľke Natálii Milanovej, ktorá dovtedy znamenala v kultúre asi toľko čo moja maličkosť povedzme v atómovej fyzike – teda zhola nič. Nekonečne neznáma. Ak teda nepripomenieme jej bulvárom zaznamenané dojčenie v parlamente v predchádzajúcom volebnom období, resp. známy výrok na adresu rómskeho etnika na sociálnej sieti, citujem: „Nepriprôsobivé zlodejské svine, hovadá, keď majú chuť na ženu, dokážu skočiť aj na sestru, len aby uspokojili svoju potrebu.“ Osôbka s podobným mentálnym vybavením nám riadi slovenský kultúrny svet.

Nebojte sa, dobre bude! Padni, komu padni!

*Sekerôčka moja,
tuháj, horeháj,
iskry budú lietať,
naozaj...*

A veruže, pani učiteľka zaťala. A rovno do Matice, a hneď aj v programovom vyhlásení vlády. Prvý raz v histórii. Ani Uhri, ani ľudáci, ani komunisti tak nezaťali ako ona. Posilnená bohatým zdrojom informácií o Neografii, pornografii, Slovenskom štáte, Tisovi, národnom poklade, podľho do stínania prvej národnej ustanovizne, takej zbytočnej v globalizovanom postmodernej a zliberalizovanom svete 21. storočia. Zaťala do matičnej lipy, slovenskej

a slovanskej, ignorujúc stovky pôvodných knižných vydaní, čím sa Matica slovenská prezentuje už roky, vrátane nádherne ilustrovanej série tzv. povestovej mapy, ignorujúc obetavosť tisícok matičiarov pri rozvíjaní miestnej kultúry v obciach a mestách po celom Slovensku, ignorujúc noviny a časopisy, ktoré formovali korene vlastenectva našich, a teda aj jej predkov, ignorujúc druhý najstarší literárny časopis v Európe a najstarší u nás – Slovenské pohľady... V roku, keď by sme si mali slávnostne pripomenúť 175. výročie ich vzniku, resp. 140. výročie ich obnovenia Hurbanovým synom Svetozárom Vajanským a Jozefom Škultétym.

Aj Jozef Miloslav sa dnes v hrobe obracia.

Osôbka na ministerstve kultúry radikálnym znížením financií pre Maticu slovenskú zaťala aj do našej redakcie, a to aj napriek tomu, že sme sa po celé roky snažili byť otvorení akémukoľvek autorovi, ktorý prejavil záujem publikovať. Tak nám to kázala profesionálna česť a slušnosť. Sekerka úradníkov je momentálne silnejšia ako naše vlastenecké ideály. Prízvukujem: slovenských úradníkov!

Nebojte sa, dobre bude! Padni, komu padni!

Ibaže: Kto si bez viny?